

Norge i en globalisert verden – betydning av utenlandsk eierskap i norsk næringsliv

Berit Emberland, Eirin Totland
og Ola Tveita

Utenlandsk eierskap har stor betydning både for norsk sysselsetting og innenlands verdiskaping. Utenlandske multinasjonale konsern tiltrekkes av kapitalintensive næringer. Olje- og gassutvinning er en næring som peker seg spesielt ut som interessant for utenlandske investorer. Svenskene har flest av de utenlandskkontrollerte foretakene og rår geografisk i øst og nord, mens USA er største eierland i vest. I Oslo/Akershus og i Agder/Rogaland står de utenlandskkontrollerte foretakene for over en tredjedel av verdiskapingen.

Globalisering har en stor betydning for den økonomiske og samfunnsmessige utviklingen i Norge. Varer, tjenester, arbeidskraft og kapital flyter i stadig større omfang over landegrensene. Internasjonal etterspørsel etter statistikk som kan måle globalisering har medført et behov for å se på og måle omfanget, betydningen og karakteren av disse grenseoverskridende virksomhetene.

Denne artikkelen fokuserer på utenlandsk eierskap i foretak i Norge og hvilke økonomisk betydning de utenlandskkontrollerte foretakene har for norsk økonomi. Statistikk for virksomheten i utenlandskkontrollerte foretak i Norge gir grunnlag for å spesifisere de utenlandskkontrollerte foretak i Norge som en egen gruppe i presentasjoner av nasjonale tall for blant annet omsetning, verdiskaping og sysselsetting. Det er ingen særskilt datainnsamling og statistikken bygger på strukturstatistikkene for ulike næringer (se boks).

Ved bruk av ny statistikk for utenlandskkontrollerte foretaks aktivitet i Norge har vi utarbeidet noen interessante hovedfunn. Statistikken bygger på detaljert felles lovpålagte metoder i EØS, og vil derfor være fullt ut sammenlignbare mellom EØS-landene. I våre naboland, Danmark, Finland og Sverige, har de utenlandske foretak lignende omfang og betydning i økonomien.

I artikkelen belyser vi det utenlandske eierskapet sett i forhold til alle foretakene i næringslivet i Norge. Vi ser også på hvilke land som er store og betydningsfulle når det gjelder utenlandsk kontroll av foretakene. På ssb.no er det publisert tall for inngående FATS i Norge tilbake til år 2000.

Berit Emberland er seniorrådgiver ved Seksjon for industristatistikk (ber@ssb.no)

Eirin Totland er førstekonsulent ved Seksjon for finansstatistikk (iri@ssb.no)

Ola Tveita er seniorrådgiver ved Seksjon for finansielle foretak (tve@ssb.no)

Boks 1. FATS (Foreign Affiliates Statistics)

Er statistikk over utenlandskkontrollerte foretaks aktiviteter i et land. Et foretak er kontrollert fra utlandet når et foretak, eller annen økonomisk enhet i utlandet, eier mer enn 50 prosent av det innenlandske foretaket (direkte eller indirekte). Det finnes også tilfeller der flere eiere med lavere eierandel enn 50 prosent kan gå sammen og utøve effektiv minoritetskontroll. Som operativ hovedregel i statistikken defineres imidlertid kontroll som når en aksjonær eier mer enn 50 prosent av aksjekapitalen.

Statistikken for utenlandskkontrollerte foretaks aktivitet i Norge (inngående FATS) omfatter nå næringshovedområdene olje- og gassutvinning, bergverksdrift, industri, bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, transport, lagring og kommunikasjon, eiendomsdrift, utleievirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting. Næringsområdet for jordbruk, fiske, kraft- og vannforsyning, finansiell tjenesteyting og forsikring, offentlig forvaltning, undervisning, helse- og sosialtjenester og andre sosiale og personlige tjenester er utelatt fra statistikken. Statistikken er frigitt på <http://www.ssb.no/utfono>.

Hvor eierskapsinformasjonen kommer fra

Norsk næringsliv er sammensatt av både norske og utenlandske eierskap. På bakgrunn av informasjon fra Aksjonærregisteret kan man beregne eierandelen til hver enkelte aksjonær i selskapet, og dermed foreta en identifisering av direkte og indirekte majoritetseierskap. Videre kan disse knytningene ordnes slik at det dannes en fullstendig hierarkisk konsernstruktur, og registeret er således dekkende for de behov Statistisk sentralbyrå har for å identifisere konsernets foretak innenfor Norges grenser og utenlandske eiere av norske morselskaper. Det omfatter både direkte og indirekte eie, og eierskapsbegrepet tilsvarer dermed de definisjoner og avgrensninger som ligger i en konserndefinisjon av datterselskap. Registeret kan brukes til å identifisere hvilke utenlandske foretak som eier mer enn 50 prosent av aksjekapitalen i et norsk foretak og hvilke norske foretak dette gjelder.

Ultimate eierland¹ er ofte vanskelig å identifisere, mye grunnet konsernknytninger og manglende opplysninger om hvem som egentlig sitter med makten over selskapet. Landet der beslutningsmyndigheten for foretaket ligger er definert som det ultimate eierland. Det vil si stedet der de strategiske beslutningene for et konsern blir vedtatt. Kilder for identifikasjon av ultimate eierland i statistikken er Skatteetatens opplysninger om kontrollerte transaksjoner og mellomværende, foretakenes årsberetning og opplysninger fra internett.

2. Utenlands eierskap – hvilke betydning har de?

Utenlandske eiere og deres kapital har spilt en stor rolle i utviklingen av næringslivet i Norge helt fra starten av 1900-tallet fram til i dag, kun avbrutt av de to verdenskrigene og mellomkrigsperioden. Den norske industrialiseringsprosessen ble utbygd i perioden 1901-1913 med støtte fra utenlandsk kapital og teknisk innsikt fra utenlandske eiere skriver Arthur Stonehill i sin studie "Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter" (1965). Karakteristiske trekk for utenlandske foretaks investeringer i Norge er like gjeldende i dag som det var på begynnelsen av 1900-tallet. Utlendinger investerer i relativt store og kapitalintensive foretak, ofte knyttet til eksportindustrien. Svensk, fransk, britisk og amerikansk kapital har vært med på å legge det økonomiske grunnlaget for en rekke virksomheter. Noen eksempler på slike virksomheter er Norsk Hydro, Orkla, Findus, Lilleborg Fabriker og Hafslund.

Den nye statistikken over utenlandskontrollerte foretak i Norge viser at det er vårt naboland, Sverige, som dominerer norsk næringsliv, sammen med finansielle kjemper som USA, Frankrike og Storbritannia. Sverige har flest antall foretak og antall sysselsatte av de utenlandskontrollerte foretakene i Norge. Store amerikanske multinasjonale konsern kontrollerer også mange foretak i Norge, og det i foretak med høy verdiskaping². Samme trekk ser vi for Frankrike som også har flere store multinasjonale konsern med direkte eller indirekte eierskap i norske foretak. Historisk bakgrunn med kapitaltilskudd, kulturelle likheter mellom nasjoner og ikke minst en attraktiv petroleumsnæring har opprettholdt disse landenes store eierskapsforhold i norsk næringsliv.

Stordriftsfordeler og konkurransedyktighet i den globale verden har skapt en sterk vekst i antall multinasjonale konsern. Innad i konsernet er det store fordeler med at kjente kvalifikasjoner kan overføres fra et foretak til et annet. Fordelen med kompetanseoverføring av teknologi og kunnskap fra utenlandske eiere er oppdaterte produksjonsmetoder, ny teknologi og utnyttelse

¹ De utenlandskontrollerte foretakene er ofte eid gjennom flere ledd i en eierkjede, men med ultimate eiere menes det siste ledd i eierkjeden. Ultimate eierland er landet der det foretaket i eierkjeden som ikke selv er kontrollert av et annet foretak ligger (altså det «bakerste» foretaket i eierkjeden).

² Verdiskaping måles i artikkelen som bearbeidingsverdi til faktorpris.

av forskning og utviklingsarbeid (FoU). Forskjeller i internasjonal skatte- og avgiftspolitikkk blir også utnyttet i store konsern.

Skatte- og avgiftspolitikken er ulik fra land til land. Store konsern kan ha hovedkontor i ett land, registrert på børs i ett annet land og skatte til et tredje. I skatteavtalene benyttes det juridiske formalbetraktninger som medfører at en utenlandsk investor i realiteten kan ha et selskap som blir ansett som hjemmehørende i et skatteparadis, selv om selskapet ikke har reel virksomhet der. Foretak uten substansielt fysisk nærvær og uten signifikante økonomiske aktiviteter har ikke mulighet til å være engasjert i beslutninger og kontrollere datter-selskapene. Mange foretak som er registrert i skatteparadis og offshore finansielle sentre er holdingselskaper og subholdingselskaper (Special Purpose Entities – SPE) med begrenset eller ingen lokal aktivitet, såkalte "tomme" foretak. Av 4 979 utenlandskontrollerte foretak i Norge i 2007 er 35 foretak registrert i et skatteparadis (i følge OECD's definisjon av skatteparadis).

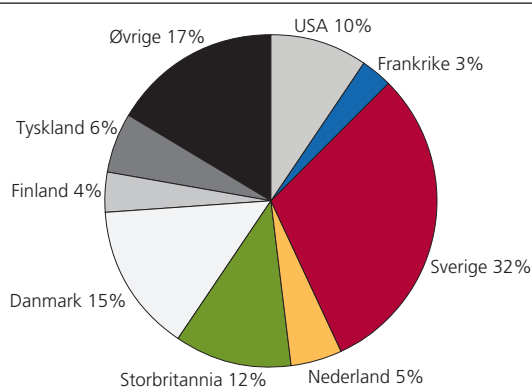
En kan også finne flere nordmenn bosatt i utlandet. I oljenæringen og sjøtransportnæringen kan en finne en rekke utflyttede nordmenn bosatt i Storbritannia. I statistikken vil selskaper kontrollert av utflyttede nordmenn få bosettingslandet som ultimate eierland, dersom ikke annen informasjon tilsier at de reelle strategiske beslutningene og kontrollen foregår i et annet land.

3. Utlandet er tungt inne i de store foretakene

I følge den nye statistikken for utenlandskontrollerte foretak i Norge har antall utenlandskontrollerte foretak økt med 38 prosent fra år 2000 til 2007, mens antall norskkontrollerte foretak i samme periode har økt med 20 prosent. I 2007 var det 4 979 utenlandskontrollerte foretak i Norge. Dette utgjorde 2 prosent av det totale antall foretak. I 2000 var andelen foretak 1,7 prosent. Disse foretakene sysselsatte omtrent hver femte arbeidstaker i 2007, mens andelen var vel 17 prosent i 2000. Mens gjennomsnittlig antall sysselsatte per foretak for hele næringslivet er 5,5 i 2007 har de utenlandskontrollerte foretakene over 10 ganger så mange sysselsatte (nær 57). Dette viser klart at det utenlandske eierskapet er konsentrert i store foretak. Verdiskapingen til de utenlandskontrollerte foretakene, målt ved bearbeidingsverdi, var i 2000 og 2007 på henholdsvis 213 og 362 milliarder kroner. Dette utgjorde for hvert av de to årene henholdsvis 26,8 og 27,2 prosent av verdiskapingen til alle foretak i Norge. Denne lave andelen foretak og de høye andeler av sysselsetting og verdiskaping viser også at mange av de store foretakene i Norge er kontrollert i fra utlandet. Tallene for hvert av årene i perioden 2000-2007 kan også tyde på at utlendinger i økende grad har gått inn som majoritetsiere i norske foretak.

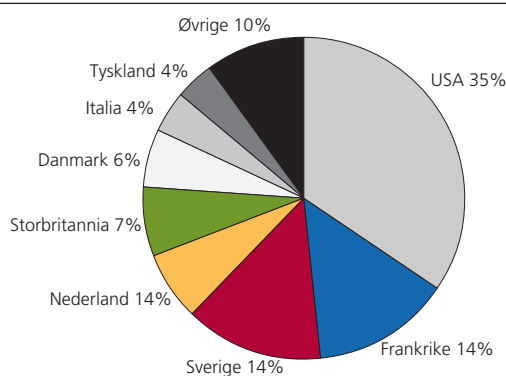
Ved å sammenligne forholdene i Norge mot hvordan våre naboland, Danmark, Finland og Sverige, kan en

Figur 1. **Antall utenlandsk kontrollerte foretak etter eierland. 2007. Prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. **Verdiskaping i utenlandsk kontrollerte foretak etter eierland. 2007. Prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

se en lignende tendens med andel av utenlandsk kontrollerte foretak. De utenlandsk kontrollerte foretakene utgjorde en relativt liten andel av totalt antall foretak i samtlige land. I alle land ligger andelen på 1-2 prosent. Det utenlandske eierskapet er som i Norge knyttet til de store foretakene.

De utenlandsk kontrollerte foretakene sysselsetter mange og bidrar til en høy andel av verdiskapingen i det danske, finske og svenske næringslivet. Sverige skiller seg ut fra de øvrige nordiske landene med en betydelig større andel av antall sysselsatte knyttet til de utenlandsk kontrollerte foretakene. Verdiskapingen i disse foretakene utgjør også en høyere andel av verdiskapingen enn det de gjør i Norge, Danmark eller Finland.

I Norge er som figur 1 viser, Sverige det største eierlandet i antall foretak. De har flest foretak innen varehandel med en andel på 45 prosent fulgt av tjenesteytende næringer med 28 prosent.

Dansk eierskap er også konsentrert rundt varehandel med nær halvparten av foretakene knyttet til denne næringen. Storbritannia har flest foretak innen de forretningsmessige tjenesteytende næringene med 46 prosent, med varehandel som nummer to (19 prosent). USA har en stor andel av sine foretak innen de samme nærin-

gene med henholdsvis 34 for varehandel og 36 prosent innen forretningsmessig tjenesteyting. For industrinæringen har samtlige land en andel på rundt 12 prosent.

Verdiskapingen fordelt på eierland forteller at foretak som er kontrollert fra USA står for 35 prosent av den totale verdiskapingen i de utenlandsk kontrollerte foretakene, jf. figur 2. Når en ser på verdiskaping innen de ulike næringene utpeker olje- og gassnæringen seg for en rekke land. USA, Nederland og Frankrike har den største andel av verdiskapingen knyttet til denne næringen. Storbritannia har også en stor andel innen olje- og gassnæringen, men sprer seg også på andre næringer som industri, varehandel og forretningsmessig tjenesteyting. Sverige skiller seg ut fra de store landene fordi den utenlandsk kontrollerte verdiskapingen er størst innen varehandel, transport og kommunikasjon.

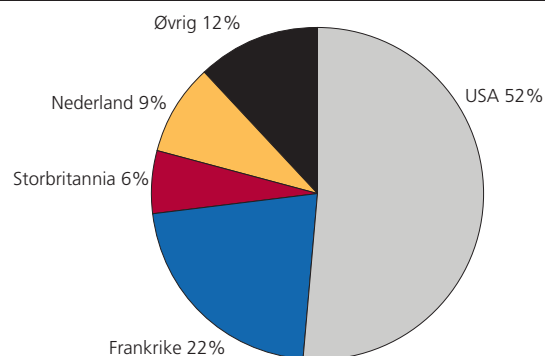
Vi har valgt ut de tre mest betydningsfulle hovedområdene for norsk økonomi, olje- og gassutvinning og bergverksdrift, industri og varehandel. I de påfølgende avsnittene ser vi på hvilken betydning utenlandsk eierskap har for antall foretak, sysselsetting og verdiskaping i disse næringene.

4. Utenlandsk kontrollerte foretak betyr mye i olje- og gassvirksomheten

Antall foretak som er kontrollert fra utlandet har sin høyeste andel i olje- og gassutvinning og bergverksdrift. 14 prosent av alle foretakene i denne næringen er kontrollert fra utlandet. Storbritannia kontrollerer flest foretak (35 prosent).

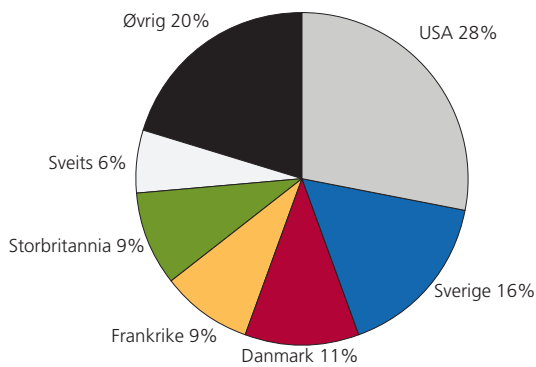
De utenlandsk kontrollerte foretakene står for 44 prosent av samlet sysselsetting i olje- og gassutvinning og bergverksdrift. Foretak kontrollert fra Storbritannia har den største andelen sysselsatte i utenlandsk kontrollerte foretak i næringen, med 42 prosent. Utenlandsk kontrollerte foretak står for 36 prosent av verdiskapingen i næringen. Blant de utenlandsk kontrollerte foretakene har, som figur 3 viser, USA høyest andel av verdiskapingen med 52 prosent. Deretter kommer Frankrike med 22 prosent.

Figur 3. **Verdiskaping for utenlandsk kontrollerte foretak innen olje- og gassutvinning og bergverksdrift, etter eierland. 2007. Prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Verdiskaping i industrien etter eierland. Utenlandskontrollerte foretak. 2007. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5. Amerikansk- og svenskkontrollerte foretak er viktige i industrien

Av alle industriforetakene i Norge er 3 prosent kontrollert fra utlandet. Sverige er det største eierlandet, og kontrollerer 30 prosent av de utenlandskontrollerte industriforetakene i Norge.

Statistikken viser videre at 22 prosent av de sysselsatte i industrien jobber i et utenlandskontrollert foretak. Både for sysselsettingen og verdiskapingen er det USA som dominerer blant de utenlandskontrollerte foretakene, fulgt av Sverige. De svenskkontrollerte industriforetakene er imidlertid gjennomgående mindre enn foretakene som kontrolleres fra USA

6. Utenlandske investorer tyngst inn i høyteknologisk industri

Ved å dele opp industrien etter teknologigrad får vi mer detaljert informasjon om hvilke deler av industrien som er dominert av utenlandskontrollerte foretak. Vi har delt industrien inn i høyteknologiske næringer, middels teknologiske næringer, middels lavteknologiske næringer og lavteknologiske næringer³.

³ Høyteknologiske næringer omfatter produksjon av: farmasøytiske råvarer og preparater, kontor- og datamaskiner, radio-, fjernsyns- og annet kommunikasjonsutstyr, medisinske instrumenter, presisjonsinstrumenter, optiske instrumenter, klokke og ur, luftfartøyer og romfartøyer (inkl. reparasjon). Middels høyteknologiske næringer omfatter produksjon av kjemiske råvarer, plantevern- og skadedyrsmidler og andre landbrukskjemiske produkter, maling og lakk, trykkfarger og tetningsmidler, såpe og vaskemidler, rense- og poleringsmidler, parfyme og toalettartikler, andre kjemiske produkter, kunstfibrer, maskiner og utstyr, andre elektriske maskiner og apparater, motorvogner, tilhengere og deler, lokomotiver og annet rullende materiell til jernbane og sporvei (inkl. reparasjoner), motorsykler og sykler og transportmidler ellers. Middels lavteknologiske næringer omfatter produksjon av kull- og petroleumprodukter og kjernebrensel, gummi- og plastprodukter, andre ikke metallholdige mineralprodukter, metaller, metallvarer, unntatt maskiner og utstyr, bygging og reparasjon skip og båter. Lavteknologiske næringer omfatter produksjon av næringsmidler og drikkevarer, tobakkvarer, tekstiler, klær, beredning og farging av pelsskinn, trelast og varer av tre, kork, strå og flettematerialer, unntatt møbler, papirmasse, papir og papirvarer, forlagsvirksomhet, grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak, møbler, annen industriproduksjon og gjenvinning.

Tabell 1. Utenlandskkontrollerte foretak i industrien som andel av alle industriforetak, etter teknologisk kompleksitet. 2007. Prosent

Grupper	Foretak	Syssel-satte	Verdi-skaping
Høyteknologiske	7	47	53
Middels teknologiske	5	30	34
Middels lavteknologiske	3	23	24
Lavteknologiske	3	15	19

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

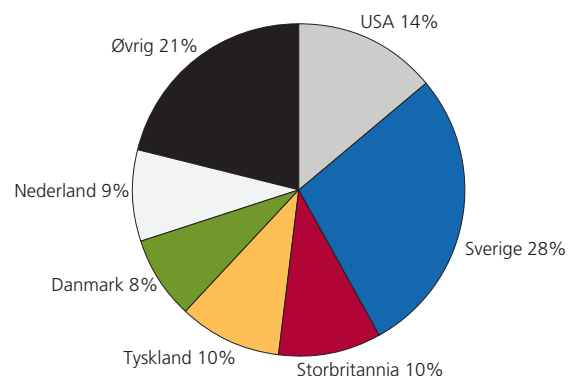
Det er prosentvis flest utenlandskkontrollerte foretak i gruppen høyteknologiske næringer. Disse foretakene er ofte multinasjonale konsern som er kapitalintensive og har stordriftsfordeler. Som tabell 1 viser utgjør de utenlandskkontrollerte foretakene bare 7 prosent av foretakene, mens de har 47 prosent av total sysselsetting og 53 prosent av den total verdiskapingen innenfor den høyteknologiske industrien. I alle grupper finner vi at utenlandske foretak kjøper de største foretakene innenfor sitt område.

I den andre enden av tabellen er det prosentvis færrest utenlandskkontrollerte foretak i den lavteknologiske gruppen. Men også i denne gruppen har de utenlandsk kontrollerte foretakene gjennomsnittlig større verdiskaping enn de norskkontrollerte. I tillegg har de også flere sysselsatte, slik at de utenlandske kontrollerte industriforetakene i snitt også her er større enn de norskkontrollerte.

7. Sverige viktig eierland innen varehandelen

Utenlandskkontrollerte foretak kontrollerte i 2007 3 prosent av alle foretakene i varehandelnæringen. Av de utenlandskeide foretakene er flest antall foretak kontrollert fra Sverige med 36 prosent, etterfulgt av Danmark med 17 prosent. Videre står foretak kontrollert fra utlandet for 20 prosent av sysselsettingen i denne næringen, og for 29 prosent av den totale verdiskapingen. Foretak som er kontrollert fra Sverige har den største andelen av sysselsatte og verdiskaping blant de utenlandskkontrollerte foretakene, med henholdsvis 29 og 28 prosent. For sysselsettingen er det deretter Nederland og Storbritannia som er store blant de

Figur 5. Verdiskaping i varehandelen etter eierland. Utenlandskontrollerte foretak. 2007. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. Foretak og verdiskaping etter landsdel. Utenlandskontrollerte foretak og hele næringslivet. 2007. Prosent

Foretak/verdiskaping	Oslo og Akershus	Hedmark og Oppland	Sør-Østlandet	Agder og Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Hele landet
Antall foretak								
Utenlandskontrollerte foretak	59	3	15	10	8	3	2	100
Hele næringslivet	27	8	20	14	16	7	8	100
Verdiskaping								
Utenlandskontrollerte foretak	36	1	5	52	4	1	1	100
Hele næringslivet	30	2	9	43	10	3	3	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

utenlandskontrollerte foretakene innen varehandelen i 2007, med henholdsvis 15 og 10 prosent.

For verdiskapingen i varehandelsforetakene i 2007 dominerer de svenskkontrollerte foretakene med 28 prosent etterfulgt av USA med 14 prosent (se figur 5).

8. Geografisk plassering av de utenlandske foretakene

Geografisk fordeling⁴ av de utenlandskkontrollerte foretaks aktiviteter er bygget på opplysninger om foretakenes registrerte forretningsadresse. Dette gir primært et bilde av hvor hovedkontoret er plassert og ikke alltid et bilde av hvor den reelle aktiviteten foregår. Dette vil spesielt slå ut innen bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel, hvor hovedkontorene til de store foretakene er i Oslo/Akershus, mens bedriftene fordeler seg ut over i landet. Det samme gjelder også for deler av forretningsmessig tjenesteyting, men i noe mindre grad.

Tabell 2 viser at 74 prosent av de utenlandskkontrollerte foretakene er lokalisert i landsdelene Oslo/Akershus og Sør-Østlandet, og da med en mye høyere konsentrasjon i Oslo og Akershus enn det som er tilfellet for alle foretakene i næringslivet. Foretakene for hele næringslivet er jevnere fordelt ut over i hele landet.

De store internasjonale oljeforetakene har sine hovedkontorer i Rogaland, Dette blir også gjenspeilet i den betydning landsdelen Agder/Rogaland har målt i verdiskaping. Målt i antall foretak hadde Agder/Rogaland kun 10 prosent av de utenlandskkontrollerte foretakene i 2007. Disse står imidlertid for hele 52 prosent av disse foretakenes verdiskaping. Landsdelen har også stor betydning for den samlede verdiskapingen med en andel på 43 prosent av den samlede verdiskapingen.

9. Betydning av utenlands eierskap i de ulike landsdelene

Selv om den geografiske fordelingen er basert på hovedkontorets plassering så gir tabell 3 et bilde av betydningen av det utenlandske eierskapet på sysselsettingen og verdiskapingen rundt i landet.

Statistikken for 2007 viser at over en tredjedel av de sysselsatte i Oslo/Akershus er i et utenlandskkontrollert

⁴ Landsdelen Sør-Østlandet omfatter fylkene Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark. Landsdelen Vestlandet omfatter fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Foretak registrert med adresse på Svalbard er inkludert i tallene for Nord-Norge

Tabell 3. Utenlandskontrollerte foretak. Antall foretak, sysselsetting og verdiskaping sett i forhold til hele næringslivet, etter landsdel. 2007. Prosent

Landsdel	Antall foretak	Antall sysselsatte	Verdiskaping
Oslo og Akershus	4,3	34,3	32,9
Hedmark og Oppland	0,7	6,5	8,1
Sør-Østlandet	1,5	11,8	16,2
Agder og Rogaland	1,5	17,7	32,5
Vestlandet	0,9	8,9	12,2
Trøndelag	0,8	5,9	9,4
Nord-Norge	0,5	5,9	11,1
Hele landet	2,0	20,2	27,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

foretak. For Agder og Rogaland er andelen 18 prosent. Hedmark/Oppland, Trøndelag og Nord-Norge har de laveste andelenes sysselsatt i et utenlandskkontrollert foretak med rundt 6 prosent hver. Både i Oslo/Akershus og Agder/Rogaland står de utenlandskkontrollerte foretakene for nær 1/3 av verdiskapingen innen næringslivet i områdene. Lavest utenlandsandel er det i Hedmark/Oppland med vel 8 prosent.

Tabell 4 gir en fordeling etter næring for sysselsettingen i de utenlandskkontrollerte foretakene i 2007 for hver landsdel. Vi ser at utenlandske eiere i de fleste landsdelene konsentrerer seg i relativt stort omfang om industrien, med unntak av Oslo og Akershus, der varehandelen dominerer og i Nord-Norge, der utenlandsk eierskap i stor grad er konsentrert i transportnæringen. Bildet er ikke veldig forskjellig, målt etter verdiskaping. Tabell 5 viser ikke uventet at olje- og gassutvinningen her får en svært høy andel for Agder og Rogaland. For olje- og gassnæringen i Agder og Rogaland er det et stort avvik mellom andelen av de sysselsatte (35 prosent) og andelen av verdiskapingen (88 prosent) i de utenlandskkontrollerte foretakene i landsdelen. Dette skyldes dels at dette er en lønnsom næring, men det har også sammenheng med organiseringen av virksomheten her. Enkelte store olje- og gassforetak har ingen eller få ansatte, men leier inn arbeidskraft, også fra andre foretak i konsernet.

10. Sverige viktigste eierland i største deler av landet

Sverige er det viktigste eierland i antall sysselsatte i de utenlandskkontrollerte foretakene i samtlige landsdeler, bortsett fra i Agder/Rogaland og på Vestlandet, se figur 6. For Agder/Rogaland er USA det viktigste eierlandet,

Tabell 4. Andel sysselsatte i utenlandskontrollerte foretak, etter næring. Landsdel. 2007. Prosent

Næring	Oslo og Akershus	Hedmark og Oppland	Sør-Østlandet	Agder og Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Hele landet
Olje- og gassutvinning, bergverk	1	0	1	35	18	11	0	6
Industri	13	54	55	26	44	37	22	22
Bygge- og anleggs-virksomhet	9	1	7	1	2	1	4	7
Varehandel m.m.	32	33	21	11	12	25	4	26
Hotell- og restaurant-virksomhet	3	1	2	6	2	1	0	3
Transport m.m.	9	0	4	10	11	2	59	10
Forretningsmessig tjenesteyting	33	11	10	12	11	23	10	20
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

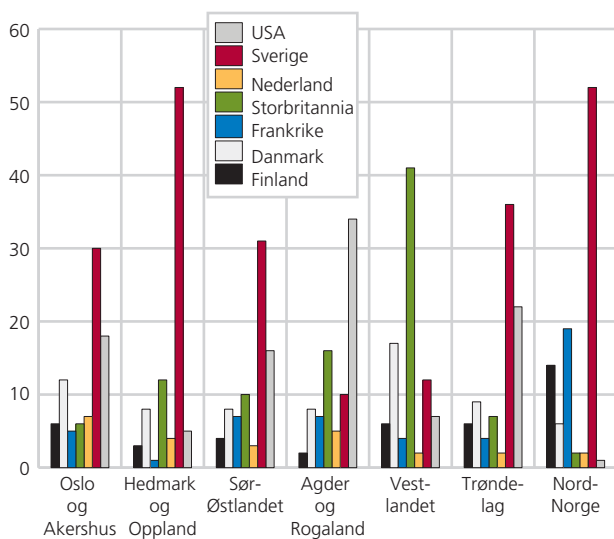
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5. Andel av verdiskapingen i utenlandskontrollerte foretak, etter næring. Landsdel. 2007. Prosent

Næring	Oslo og Akershus	Hedmark og Oppland	Sør-Østlandet	Agder og Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Hele landet
Olje- og gassutvinning, bergverk	3	0	1	88	19	19	0	47
Industri	18	57	60	5	43	36	30	15
Bygge- og anleggs-virksomhet	8	1	6	0	2	1	3	3
Varehandel m.m.	31	33	21	3	8	17	3	14
Hotell- og restaurant-virksomhet	2	1	1	1	1	0	0	1
Transport m.m.	13	0	4	1	14	0	43	7
Forretningsmessig tjenesteyting	26	8	8	3	14	27	22	13
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Sysselsatte etter utvalgte eierland. Andeler innen de enkelte landsdeler. 2007. prosent

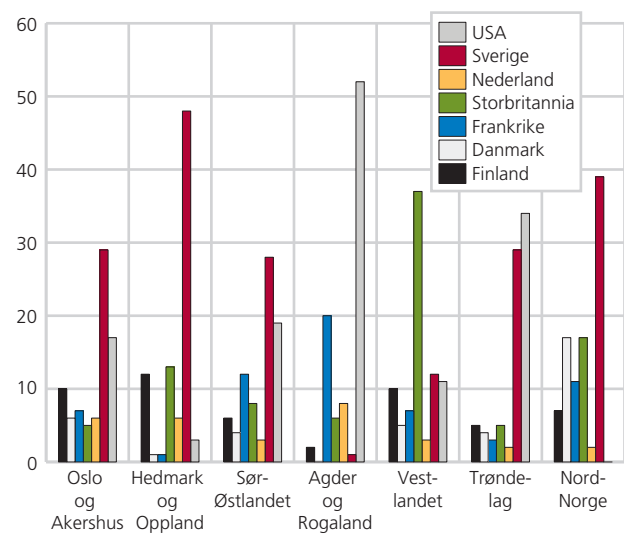

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

mens Storbritannia er det viktigste eierlandet i forhold til andel sysselsatte i utenlandskontrollert foretak på Vestlandet.

Målt i verdiskaping er Sverige, som figur 7 viser, det største eierlandet i landsdelene i Oslo/Akershus, Hedmark/Oppland, Sør-Østlandet og i Nord-Norge med andeler fra 29 til 48 prosent av de utenlandskontrollerte foretakene i disse landsdelene. USA er det største eierlandet både i Agder/Rogaland og Trøndelag med henholdsvis 52 og 39 prosent. I Trøndelag står i tillegg de svenske foretakene for en stor andel av verdiskapingen i de utenlandskontrollerte foretakene i den landsdelen (29 prosent).

Figur 7. Verdiskaping etter utvalgte eierland. Andeler innen de enkelte landsdeler. 2007. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Eiere i de to andre nærmeste naboland, Danmark og Finland, har betydelig mindre andeler både målt i antall sysselsatte og i verdiskaping enn eiere fra Sverige. Finland har sin relativt største andel i Nord-Norge, med 14 prosent av antall sysselsatte og 16 prosent av verdiskapingen. Danmark er størst på Vestlandet, hvor det danske eierskapet står for 17 prosent av sysselsettingen og 10 prosent av verdiskapingen i landsdelen.

Avslutning

Norsk næringsliv nyter godt av en globalisert verden. Utenlandsk eierskap er sentralt i næringslivet og er med på å opprettholde sysselsettingen og skape økonomisk gevinst for foretakene. Foretak kontrollert fra utlandet

sto for mer enn en fjerdedel av verdiskapingen i Norge i 2007. Spesielt USA, Sverige og Frankrike er store eierland målt i verdiskaping. Den geografiske oversikten for utenlandskontrollerte foretaks plassering i Norge viser stor konsentrasjon i Oslo og Akershus hvor hovedkontorene ligger.

Statistikk for utenlandskontrollerte foretak i Norge dekker per i dag ikke hele næringslivet i Norge. Foretak innen kraft- og vannforsyning og finansiell tjenesteyting og forsikring er foreløpig ikke tatt med i populasjonen. Det er heller ikke næringene jordbruk og skogbruk, fiske, offentlig forvaltning, undervisning, helse- og sosialtjenester og andre sosiale og personlige tjenester. Norge er pålagt av Eurostat å levere tall for næringene kraft- og vannforsyning samt finansiell tjenesteyting og forsikring, og arbeid pågår i Statistisk sentralbyrå med å dekke også disse næringene.

Statistikk for utenlandskontrollerte foretaks virksomhet er samlet inn for en rekke europeiske land. Eurostat publiserer dataene på sin hjemmeside⁵. Statistikken benyttes blant annet til måling av graden av globalisering, internasjonale handelsforhandlinger og økonomisk forskning. Eurostat samler også inn statistikk for nasjonalkontrollerte foretaks aktiviteter i utlandet. SSB publiserer enda ikke statistikk for norskkontrollerte foretaks virksomhet i utlandet, men vil i løpet av år 2011 kunne presentere denne statistikken på hjemmesiden til Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Stonehill, A. (1965): *Utenlandske eierinteresser i norske bedrifter*, Samfunnsøkonomiske studier 14, Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Statistisk sentralbyrå (2009): (<http://www.ssb.no/ut-fono/>) Utenlandskontrollerte foretaks aktivitet i Norge 2000-2007

⁵ Eurostat link Foreign Affiliates Statistics (FATS): http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_topics/foreign_controlled_enterprises